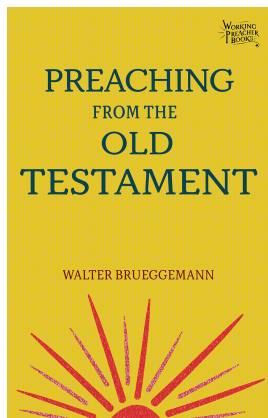

RECENSIONER

Walter Brueggemann, *Preaching From the Old Testament* (Working Preacher Books; Minneapolis: Fortress, 2019), ISBN: 9781506458557

Walter Brueggemann, professor emeritus i Gamla testamentets exegetik, har i den nya förkunnelseorienterade serien Working Preacher Books skrivit en bok om att förkunna Gamla testamentet: *Preaching from the Old Testament*. Syftet är att göra Gamla testamentet tillgängligt för kristna predikanter, då Gamla testamentets Gud enligt Brueggemann också är Nya testamentets Gud. Vidare menar Brueggemann att Gamla testamentets texter kopplar an till nutida trosutmaningar. De ska inte enbart ses som förklaringar till och utläggningar av Nya testamentet, utan måste få tala direkt till kyrkan idag. Han ägnar därför denna bok åt att bearbeta de gammaltestamentliga texternas innehåll och innebörd genom att utgå ifrån texternas genrer.

I det första kapitlet introducerar Brueggemann Gud som *skapare*. I skapelseberättelsen i 1 Mos 1 visar Brueggemann att Gud beskrivs som den enda som är utanför skapelsen. Allt annat måste därmed sättas i relation till Gud och Guds makt. Det här menar Brueggemann står i kontrast till maktanspråk i det stora främreorientaliska persiska rike som dominerade under den tid då många forskare tänker sig att slutredigeringen av de fem Moseböckerna (Torah) ägde rum (cirka 500–300 f.Kr.). Han lyfter fram den judiska sabbaten som ett tydligt exempel på att tilliten till Gud

ska stå över tilliten till den omgivande stormakten och dess system. För att göra detta tillgängligt idag drar Brueggemann en parallell mellan dåtidens stormakt och nutidens ekonomiska system och marknadens dominans i politiska system. Här menar Brueggemann att strävan efter självtillräcklighet står i total kontrast till människans tillit till Gud i sabbatsvilan. Genom Israels tillit till Gud var de tänkta att vara en motpol till våldet och ondskan som skildras genom bland annat Kains mord på Abel och människorna på Noas tid. Brueggemann visar också en förändring från det att Gud i Noas dagar utrotar onda människor till att Gud sedan i stället välsignar människorna genom Abraham och hans avkomma. Den välsignelsen förmedlas sedan till, och bärs vidare av, ofullkomliga människor såsom Jakob – bedragaren – eller Josef – som själv blir del av Faraos förtryckande system. Trots detta har välsignelsens löfte ändå en kraft och auktoritet i sig. Den kan dagens predikanter, enligt Brueggemann, proklamera till samtiden, som lever i samma spänning mellan våld och förtryck å ena sidan, och Guds sabbatsvila och välsignelse å andra sidan.

Narrativet om Mose och uttåget ur Egypten får sedan ett eget kapitel. Brueggemann börjar med att beskriva Faraos som en ond härskare som använder folkets ångest i tider av brist för att skapa ett monopol och utnyttja människor. Dessutom lyfter han fram att Josef var del i att skapa detta monopol, som efter Josefs livstid leder till slaveri, våld och förtryck. När någon lever mitt i ett sådant förtryckande system är det svårt att få upp ögonen för det, menar Brueggemann, och han uppmanar därför predikanter att vara uppmärksamma på den egna samtidens förtryckande system. Genom berättelsen om uttåget ur Egypten ger han sedan några viktiga nycklar för att motverka sådana system. Dessa nycklar är olydnad och handlingar som strider mot systemet, mod att höja rösten och ropa till Gud om hjälp, och villigheten att vara mänskliga redskap när Gud ingriper. Däremot är inte själva uttåget slutet på den berättelsen. Det är när Israels folk sedan ska leva i öknen, där de invanda faraoniska systemen inte råder, som problemen uppstår. Guds överflöd fungerar på ett annat sätt än de är vana vid, och dessutom innebär friheten att de återigen blir bundna – denna gång i ett förbund med Gud. I det förbundet är det dock

inte produktiviteten som råder, utan omsorgen om nästan. En sådan befrielse och överlåtelse till förbundet med Gud är något som Brueggemann anser att predikanter ständigt behöver leda Guds folk till.

I det tredje kapitlet beskriver Brueggemann hur han anser att predikanter bör använda profettexterna i förkunnelse. Det handlar inte nödvändigtvis om att gå in i profetens *roll*, utan snarare om *textutläggning*. Han lyfter fram hur de bibliska profeternas poetiska språkbruk hade en förmåga att tala till människor på ett djupare plan. Därför kunde de nå fram även till de människor som var så uppslukade av den samtida regimens onda system att de accepterade det. Trots att samtidens regim ville tysta ner profeterna fortsatte de att säga det som inte fick sägas. Brueggemann pekar här på Jeremias ord i Jer 1:10 – om att både bryta ner och bygga upp – för att förklara profeternas förkunnelse i två steg. För det första skulle det rena Ordet, som inte bedrar, blottlägga det onda i den omgivande regimens system för att *bryta ner* det. Israel skulle inte längre tro att de, på grund av att de en gång blivit utvalda av Gud, alltid skulle vara ett utvalt folk oavsett vad de gjorde. För det andra talade profeterna hopp in i Israel för att *bygga upp*, mitt i den förödelse som kommit på grund av att Gud vänt sig bort och hållit dom över landet. Brueggemann menar att profetbudskapen inte slutar i dom utan i hopp om att allt ska bli nytt, eftersom de pekar på en helig avsiktlighet i allt som sker. Återigen drar Brueggemann kopplingar till dagens samhälle, där marknaden och den statliga kontrollen bestämmer vad som får sägas och inte. Här behöver profettexterna läggas ut och förklaras på ett sådant sätt att de blir en röst som utmanar.

Brueggemann går sedan vidare till att beskriva psaltarpsalmernas innehåll och innebörd. Psalmerna, menar han, kan uppfattas som komplexa att predika utifrån, eftersom de själva säger sig vara människors ord. Han vill dock understryka psalmernas funktion i att ge en röst till det som är viktigt för människor genom livet. Brueggemann menar även att dessa uttryck för det mänskliga livet helt och fullt är beroende av den Gud som texterna är adresserade till. Genom en analys av psalmernas handling eller intrig (eng. ”plot”), karaktär och kontext menar han att predikanter kan

hjälpa sina åhörare till förtröstan och förvandling. Han beskriver hur psalmernas intrig ofta handlar om att de går från behov, via bön om hjälp, till Guds svar, som mynnar ut i tacksägelse. Psalmerna kan därmed vara en hjälp att återskapa människors berättelser och sätta dem i relation till den större berättelsen om deras liv. Enligt Brueggemann är detta möjligt eftersom karaktären eller personen bakom orden i psalmen kan och bör översättas till samtida åhörare som befinner sig i situationer som liknar psalmistens. Likaså kan psalmernas (till största del okända) historiska sammanhang översättas till samtiden, och här lyfter han återigen marknadssamhällets självtillräcklighet, liksom den oroliga själens underkastelse under olika samhällssystem. Genom att skapa en närhet mellan psalmernas dåtid och kyrkans nutid menar Brueggemann att uppriktighet och mod kan väckas, eftersom psalmerna förser med ett språk för såväl livets glädje som dödens smärta.

I det sista kapitlet tar Brueggemann upp hur en predikant kan predika utifrån vishetslitteraturen. Han beskriver hur han menar att Ordspråksbokens huvudpöng ifrågasätts och utvecklas i Jobs bok, vars teologiska innehåll i sin tur utvecklas i en annan riktning i Predikaren. Ordspråksbokens huvuddelar innehåller enligt Brueggemann visa ord av de som begrundat världen och dess underliggande sanningar, samt ett upphöjande av Visheten. I allt detta är Gud en agent som står utanför och inte är bunden av Vishetens system, och Brueggemann menar därför att predikantens uppgift är att begrunda dessa sanningar och reflektera över dem i en hermeneutisk analys. Jobs bok ifrågasätter Vishetens system på ett engagerat sätt i en ärlig dialog med Gud. Brueggemanns slutsats blir att detta ifrågasättande understryker Gud som en agent *utanför* Vishetens system, där Jobs bok utmanar läsarna att breddas i sin förståelse av livet och Guds roll i sin skapelse. Predikaren har däremot inte alls samma engagerade dialog med Gud, utan visar snarare på en uppgivenhet inför livet. I alla dessa tre böcker visar dock Brueggemann på en röd tråd, nämligen att Gud är alltings ursprung, och att gudsfruktan är gott och vist, vare sig framtiden bygger på orsak och verkan, eller är oviss.

Brueggemann lyckas väl med att göra de gammaltestamentliga texterna intressanta, lättillgängliga och givande som predikounderlag. Han gör det genom att gå igenom texternas innehåll, varvat med att uttrycka vad han tycker är predikantens uppgift i relation till texten. Något som återkommer är att han menar att bibeltextens genre måste få påverka hur predikanten använder texten i sin förkunnelse, och genom boken lyfter han fram olika sätt som Gamla testamentets texter kan tala in i samtidens utmaningar och problem. Det mest tongivande av dessa är det han benämner som marknadsekonomi och politiska system. Det är tydligt att detta är något som Brueggemann ser som ett stort problem i samtiden, och även om han har goda poänger hade boken kunnat hjälpa predikanter att breddas i sin kontextanalys om större utrymme givits åt en variation av samtida utmaningar.

En styrka med boken är sättet som Brueggemann skapar ett intresse för olika bibelpersoner och bibelböcker. Ibland sker detta genom att han beskriver bibelpersoner på ett sätt som skiljer sig från det invanda, som när han talar om Josef som en israelit som blir en del av Faraos förtryckande regim, den regim som kommer att förslava israeliterna. Ibland sker det genom att han lyfter fram verser som kanske inte ofta betonas i kristen förkunnelse, som till exempel de svåra men betydelsefulla verserna i vishetslitteraturen, som han sätter in i ett helhetsperspektiv.

Slutligen kan konstateras att Brueggemann hållit sig väl till sin målsättning att inte låta Gamla testamentet enbart bli en förklaring av Nya testamentet. Samtidigt har han på strategiska ställen lyft in Jesu ord och Nya testamentets texter för att belysa kontinuiteten. I kapitlet om Mose, till exempel, beskrivs israeliterna vara en röst och kraft mot en förtryckande regim. På samma sätt menar Brueggemann att Jesu liv och undervisning var en röst och kraft mot samtidens förtryck. På detta sätt ger han Gamla testamentet ytterligare legitimitet, och en tydlig plats i kristen predikan. Jag kan därför varmt rekommendera boken till pastorer och predikanter som önskar breddas, utvecklas och få nycklar till att göra de gammaltestamentliga texterna relevanta för sin samtid.